

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра німецької мови

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО УРОКУ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ І
ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У СТАРШИХ КЛАСАХ ЗЗСО»**

Виконавець: здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
групи Nim1-M22
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і
література (німецька) за освітньо-
професійною програмою «Середня освіта
(Німецька мова і зарубіжна література)»
Мельник Людмила Григорівна

Керівник: **Добринчук О.О.**, кандидат
філологічних наук, доцент, доцент
кафедри німецької мови

Рецензент: **Трофименко А.О.**, кандидат
педагогічних наук, доцент, завідувач
кафедри іноземних мов

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	7
1.1. Поняття «інтегрований урок» та його функції.....	7
1.2. Форми та методи інтегрованого навчання.....	13
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	18
2.1. Психолого-педагогічні засади та переваги вивчення художніх творів на уроках літератури та іноземної мови.....	18
2.2. Культурологічний, соціолінгвістичний та виховний потенціал інтегрованого уроку з літератури та іноземної мови.....	23
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО УРОКУ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ І ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У СТАРШИХ КЛАСАХ.....	29
3.1. Аналіз навчальних програм з зарубіжної літератури (рівень стандарту та профільний рівень) та підручників з німецької мови в аспекті виявлення міжпредметних зв'язків.....	29
3.2. Технологія організації роботи над художнім твором на уроках зарубіжної літератури та німецької мови.....	38
3.3. Методична розробка інтегрованих уроків з німецької мови і зарубіжної літератури.....	47
ВИСНОВКИ.....	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена процесами, що відбуваються в освіті, зокрема, у викладанні іноземних мов та літератури у старших класах ЗЗСО. Модернізація сучасної педагогічної освіти передбачає формування у школяра філологічної культури та мовної компетентності, щоб він умів не тільки здобувати важливу для нього інформацію іноземною мовою, а й був би готовим вести спілкування іноземною мовою. Навчальні дисципліни «іноземна мова» та «зарубіжна література» можуть і повинні зробити свій внесок у розв'язання завдання різнобічного, полікультурного розвитку особистості. Звідси постає актуальна в сучасній методиці проблема міжпредметних зв'язків та їхнього вищого рівня – інтегративних взаємодій.

Міжпредметні зв'язки дозволяють учням отримувати більш глибоке і повне розуміння теми, сприяють розвитку мовних навичок, оскільки учні повинні висловлювати свої думки, аргументувати свої погляди та взаємодіяти з іншими учнями під час обговорення теми. Міжпредметні підходи можуть стимулювати творчий розвиток учнів, дозволяючи їм застосовувати знання та вміння з різних предметів для створення нових ідей та рішень. В свою чергу інтегровані уроки дозволяють зв'язати різні предмети і навички в єдиний контекст, допомагають уникнути фрагментації знань і сприяють цілісному розумінню матеріалу. Вони дозволяють підвищити ефективність навчання, створюють зручний і цікавий навчальний процес та підготовлюють учнів до викликів сучасного світу.

Якщо теорія і практика інтегрованого уроку з літератури (та історії, музики, живопису) розроблена досить широко, то меншою мірою досліджені міжпредметні та інтегровані взаємодії з проблеми «література та іноземна мова».

Теоретичним аспектам інтегрованих уроків присвячені праці С.А. Амерханян, О. Куцевол, Л. Варзацької, О.І. Проскура, Л.В. Гончарової, А. Григорчук та Ю. Луццай, Н.П. Данько, Т.С. Дардан, С.Г. Дашівець,

Т.О. Журавель та Н. О.Соколової, М. Г. Іванчук, Л. В. Калініної та Н. Р. Прокопчук та інших. А методичні розробки інтегрованих уроків з зарубіжної літератури та іноземної мови представлені вчителями-практиками та такими дослідниками як-от: Л.Ю. Амплєвою, С. Калініною, Л. Ю. Лагодзинською, В.Чорною та іншими.

Об'єктом дослідження є інтегрований урок як форма організації освітньої діяльності у ЗЗСО.

Предмет дослідження – підходи до організації інтегрованих уроків з німецької мови та зарубіжної літератури.

Мета дослідження – вивчити підходи та методичні прийоми до технології організації інтегрованих уроків з німецької мови та зарубіжної літератури.

У світлі поставленої мети було окреслено ряд дослідницьких **завдань**:

- розглянути основні теоретичні положення у рамках поняття інтегрованого навчання;
- визначити психолого-педагогічні засади та переваги вивчення художніх творів на уроках літератури та іноземної мови;
- описати культурологічний, соціолінгвістичний і виховний потенціал інтегрованого уроку з літератури та іноземної мови;
- проаналізувати навчальні програми з зарубіжної літератури та підручники з німецької мови в аспекті виявлення міжпредметних зв'язків;
- описати технологію організації роботи над художнім твором на уроках зарубіжної літератури та німецької мови;
- підготувати методичну розробку інтегрованих уроків з німецької мови і зарубіжної літератури.

У роботі використовувалися такі **методів дослідження**: метод теоретичного дослідження (вивчення наукової та методичної літератури, аналіз підручників та навчальних програм), описовий метод, емпіричний метод (спостереження за

навчальним процесом, бесіди з вчителями та здобувачами освіти), метод пробного навчання (проведення інтегрованих уроків).

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання його результатів та матеріалів під час підготовки інтегрованих уроків з німецької мови та зарубіжної літератури для учнів старших класів, а також при проведенні занять та семінарів з таких дисциплін, як «Методика викладання німецької мови» та «Методика викладання зарубіжної літератури у ЗЗСО».

Матеріалом дослідження є твори німецьких письменників як-от: балада Й.В. Гете «Вільшаний король» («Erlkönig» von Johann Wolfgang von Goethe), вірш Крістіана Шоммерса «Пісня кохання в інеті» («Surfes Liebeslied» von Christian Schommers), «Лист до батька», притча «Перед законом» Ф. Кафки («Brief an den Vater», «Vor dem Gesetz» von Franz Kafka), уривок оповідання Міріям Хюберлі «Ти фрик» («Du Freak» von Mirjam H. Hüberli).

Робота виконана на замовлення Скаржинецького ліцею Розсошанської сільської ради.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на таких конференціях:

V Всеукраїнська науково-практична конференція Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи, 6 квітня 2023 р. та Наукова конференція студентів і магістрантів за підсумками науково-дослідної роботи у 2022 році (м. Кам'янець-Подільський 5 квітня 2023 р.).

Результати дослідження були висвітлені у **тезах доповідей**:

Мельник Людмила. Технологія організації роботи над літературним твором на уроках зарубіжної літератури та німецької мови. *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи* : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції, 6 квітня 2023 р. / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець- Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. С. 94-96.

Мельник Людмила. Культурологічний, соціолінгвістичний та виховний

потенціал інтегрованого уроку з літератури та іноземної мови : *збірник наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип. 17. С. 10-12.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел (72 найменування). Загальний обсяг роботи – 100 сторінок, з них основного тексту – 92 сторінки.

ВИСНОВКИ

У роботі досліджено підходи та методичні прийоми щодо організації та проведення інтегрованих уроків з німецької мови та зарубіжної літератури у старших класах ЗЗСО та з'ясовано:

1. Інтегроване навчання – це підхід до освіти, в якому різні предмети і теми об'єднуються та вивчаються спільно. Основна ідея інтегрованого навчання полягає у тому, щоб навчати учнів, розглядаючи знання із більш широкої і всебічної перспективи. Встановлено, що інтегрованим уроком називають такий спосіб організації навчання, за якого здобувачі освіти одночасно отримують комплексні знання з декількох дисциплін (взаємопов'язаних або навіть таких, які належать до різних сфер знань). Інтегровані уроки сприяють розвитку критичного мислення, допомагають уникнути фрагментації знань і сприяють цілісному розумінню матеріалу, сприяють розвитку творчості учнів, надають можливість досліджувати теми з різних джерел та поглядів, створюють можливість для гнучкості у навчальному процесі, можуть допомагати учням розвивати навички soft skills, які будуть корисні в їхньому майбутньому житті і кар'єрі.

Інтегрований урок базується на основі однієї головної (провідної) дисципліни, яка є центральним компонентом інтеграції, а також однієї або декількох допоміжних дисциплін, які допомагають глибше зрозуміти тему, яку розкриває провідна дисципліна.

2. З'ясовано, що до найпоширеніших форм інтегрованих уроків належать урок-бесіда, урок-дослідження, кейс-урок, театралізований урок, урок-подорож/екскурсія. Для успішного проведення інтегрованих уроків важливе використання інтерактивних методів навчання, таких як мозковий штурм, інтерактивні презентації, дискусії, аналіз історій і ситуацій та рольові ігри.

3. Встановлено, що інтеграція літератури та мови і психологічно, і педагогічно, і естетично абсолютно виправдана і необхідна. Зарубіжна література

(зокрема й мовою оригіналу) дає і вчителєві, і учневї багатий екстралінгвістичний матеріал, сприяє формуванню полікультурної особистості. Зарубіжна література відкриває перед здобувачем освіти світ іншого народу, є джерелом інформації про його побут і культуру, виховує шанобливе ставлення до іншого народу.

Розглядаючи психолого-педагогічні засади використання літератури на уроках німецької мови, ми прийшли до розуміння культурологічного, соціолінгвістичного та виховного потенціалу літератури в структурі уроку німецької мови, адже література може підвищувати мотивацію до навчання іноземної мови, розширює та поглиблює словниковий запас, сприяє розвитку фонетичних та граматичних навичок, спонукає до дискусії, розвиває навички мовно-стилістичного аналізу тексту, допомагає створювати інтерпретаційні гіпотези та інтерпретувати тексти тощо. Отже, активне впровадження в урок іноземної мови художніх текстів створює сприятливі умови для емоційно-естетичного та морального виховання учнів, розвиває творчу особистість.

4. Проаналізовані навчальні програми з зарубіжної літератури (рівень стандарту та профільний рівень) та підручники з німецької мови Сотникової С. І., Гоголевої Г. В. в аспекті виявлення міжпредметних зв'язків. З'ясовано, що у розділі «Сучасна література в юнацькому читанні», в якому представлені твори з різних країн та різних жанрів на сучасні теми, немає жодного твору з німецькомовної літератури. У підручниках з німецькою мови як першої іноземної за 10 та 11 класи Сотникової С. І., Гоголевої Г. В. не знайдено жодної теми, яка була б пов'язана із літературою взагалі. Виявлено найбільше співпадінь по тематиці з зарубіжної літератури та німецької мови у названих підручниках саме у програмі 9 класу (W. Goethe, H. Heine, F. Schiller). Також з'ясовано, що серед запропонованих у програмі зарубіжної літератури творів німецькомовних авторів зі списку творів для додаткового читання «найсучаснішими» творами є романи «Маргаритко, моя квітко» К. Нестлінгер (1988 р.) та роман «Останній світ» К. Райнсмар (1988 р.). У навчальних програмах з зарубіжної літератури немає

жодного твору німецькомовної літератури, який був би написаний після 2000 року.

Саме тому приходимо до висновку, що доцільнішим є введення художніх творів сучасних німецькомовних письменників до вивчення різних тем на уроці німецької мови. Підготовлено список творів, який можна впроваджувати на уроках німецької мови.

5. З'ясовано, що в основі технології організації роботи над художнім текстом на уроках зарубіжної літератури та німецької мови лежить поєднання літературознавчого та мовознавчого підходів до аналізу художнього твору. Робота над художнім твором у рамках інтегрованого уроку передбачає три основних етапи: передтекстовий, текстовий та післятекстовий. У роботі описані можливі вправи для кожного етапу, а також запропоновані завдання для творчого етапу роботи із художнім текстом.

6. Розроблено чотири конспекти інтегрованих уроків, два з яких з зарубіжної літератури (домінуюча дисципліна) та німецької мови на теми: «Балада Й.В. Гете «Вільшаний король» та «Ф. Кафка «Лист до батька». Притча «Перед законом», а також два – із німецької мови (домінуюча дисципліна) та зарубіжної літератури на теми: «Інтернет: переваги та недоліки. «Мережева література». Крістіан Шоммерс «Пісня кохання в інеті» та «Сучасна німецькомовна література. Міріам Хюберлі «Ти фрик».

Інтегрований урок з зарубіжної літератури та німецької мови на тему «Ф. Кафка «Лист до батька». Притча «Перед законом» був проведений під час проходження виробничої переддипломної практики у 10 класі Скаржинецького ліцею. Аналіз спостережень засвідчив, що запропонована нами методична модель може бути реалізована і в подальших спробах проведення інтегрованих уроків з німецької мови та зарубіжної літератури. Діяльність учнів було організовано і структуровано таким чином, щоб усі вони були залучені до активної спільної роботи. Практика показала, що старшокласники з цікавістю ставляться до уроків,

на яких відбувається інтеграція зарубіжної літератури та німецької мови.

Перспективи дослідження полягають у можливості подальшого аналізу площини сучасних німецькомовних літературних творів та їхнього впливу на розвиток іншомовної комунікативної компетентності старшокласників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амерханян С. А. Інтегрований урок як сучасний. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2012. №7-8. С. 60-64.
2. Амплеева Л. Ю. Інтегрований урок англійської мови та зарубіжної літератури в 7 класі. *Зарубіжна література в школі*. 2007. № 8. С. 27-30.
3. Барышников Н. В. Методика обучения второму иностранному языку в школе. Москва : Просвещение, 2003. 159 с.
4. Березин Ю. Н. Конструирование содержания предметов лингвистического цикла в учреждениях общего и среднего профессионального образования: учебное пособие. Самара : Издательство Парус-принт, 2003. 124 с.
5. Бим И.Л. Личностно-ориентированный подход – основная стратегия обновления школы. *Иностранные языки в школе*. 2002. № 2. С. 11-15.
6. Бондар І. Зображення героїв билин та балад у мистецтві (інтегрований урок-дослідження. 7-й клас). *Зарубіжна література*. 2018. № 9. С. 41-45.
7. Варзацька Л. Типи інтегрованих уроків у системі компетентнісної мовної освіти. *Дивослово*. 2013. № 11. С. 2-4.
8. Гончарова Л. В. Інтегрований урок як напрям інтерактивного навчання. *Біологія*. 2006. № 32, листопад. С. 14-15.
9. Грибан Г.В. Формування естетичної культури учнів засобами мови. *Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку* : збірник наукових праць / за ред.. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 362-367. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12087455.pdf> (дата звернення: 03.04.2023).
10. Григорчук А., Лушай Ю. Інтегровані уроки мови як засіб формування мовленнєвої компетенції учнів. *Початкова школа*. 2009. № 3. С. 18-21.
11. Данько Н. П. Дидактичні особливості інтегрованих уроків та уроків з

- міжпредметними зв'язками. *Матеріали наукової конференції за підсумками науково-дослідної і науково-методичної роботи кафедр СумДПУ ім. А. С. Макаренка у 2008 р.* / [ред. кол.: Н. І. Кириленко, О. В. Багацька, В. С. Бугрій та ін.]. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2009. С. 161-162.
12. Дардан Т. С. Комплексні, інтегровані уроки як засіб розвитку креативності школярів. *Обдарована дитина*. 2013. № 5. С. 17-21.
13. Дашівець С. Г. Інтегровані уроки з англійською мовою: англійська + ... *Англійська мова та література*. 2015. № 22/23. С. 46-54.
14. Енциклопедія сучасної України : веб-сайт URL: <https://esu.com.ua/article-12384> (дата звернення 12.06.2023).
15. Жичко Є. Літературна балада: 7 клас : моделюємо систему уроків. *Зарубіжна література*. 2005. № 39, жовтень. С. 18-23.
16. Журавель Т. О., Соколова Н. О. Інтегроване навчання – основний складник STEM-освіти. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 12. С. 32-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2016_12_9 (дата звернення 10.09.2023).
17. Зарубіжна література. 10-11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Рівень стандарту. 2022. 56 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zarubizhna.literatura-10-11-standart.pdf> (дата звернення 24.02.2023).
18. Зарубіжна література. 10-11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Профільний рівень. 2022. 64 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zarubizhna.literatura-10-11-profil.pdf> (дата звернення 24.02.2023).
19. Іванчук М. Г. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал. (Виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання). Чернівці : Рута, 2004. 360 с

- 20.Ісакович Є. А. Діалогічне спілкування як взаємодія учнів у контексті культурно-дозвілєвої діяльності на уроці іноземної мови. Київ, 2009. С. 9-12.
- 21.Калініна С. Інтеграція уроків німецької мови та літератури Німеччини. Видатні люди Німеччини. План-конспект уроку, 11-й клас. *Deutsch*. 2007. № 6(110), тазз. С. 11-14.
- 22.Калініна Л. В., Прокопчук Н. Р. Можливості інтегрованого навчання іноземної мови та культури учнів старшої школи філологічного профілю. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, С. 50-54. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.74.11> (дата звернення 3.04.2023).
- 23.Калуцкая Е.Н. Особенности интегрированного урока литературы в старших классах средней школы (На примере литературы и немецкого языка) : дисс. ... к-та пед. наук : 13.00.02. Самара, 2004. 185 с. с. 14-15
- 24.Кицак Г.В. Формування соціолінгвістичної компетенції в учнів старшої школи. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/7160/1/07kgvfsk.pdf> (дата звернення 3.04.2023).
- 25.Клочко А. О. Інтегрований підхід як сучасна форма організації навчального процесу. *Science and Education a New Dimension*. 2013. С. 85-88 URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Klochko-A.-Integrated-approach-as-a-modern-form-of-learning-process..pdf> (дата звернення 3.04.2023).
- 26.Кондратюк І. Г. Активізація навчальної діяльності учнів на уроці. *Англійська мова та література*. 2006. № 15. С. 7-12.
- 27.Круз Д. Матеріали до інтегрованих уроків: [німецька/українська мова]. *Іноземні мови*. 2007. № 4. С. 67-68.
- 28.Куліченко Л.А. Інтегровані уроки як один із засобів підвищення активності учнів на уроках. *Таврійський вісник освіти*. 2012. №1 (37). С. 250–254.
- 29.Куцевол О. Інтегровані уроки літератури в контексті літературної освіти учнів. *Педагогічні науки*. 2004. С. 104-108. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18075/Kutsevol.pdf?sequence=1> (дата звернення 24.02.2023).

30. Кучеренко І. А. Інтеграція у вивченні української мови та літератури в новій українській школі. *Наукові записки науково-дослідної лабораторії «Проблеми підготовки студентів-філологів до українознавчої роботи в школі»* : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науковопрактичної конференції «Актуальні проблеми літературної освіти (пам'яті О. Р. Мазуркевича та П. К. Волинського)». Н. П. Сивачук (гол. ред.). Умань : АЛМІ, 2018. С. 40-46.
31. Лагодзинська Л. Ю. Підготовка вчителя до проведення інтегрованих уроків із зарубіжної (англійської літератури) та англійської мови. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. Вип. 27. С. 196-199.
32. Матрон Е. Д. Художественное произведение на уроках иностранного языка : учебное пособие. М., 2002. 296 с.
33. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 10 – 11 класи. Англійська мова. Німецька мова. Французька мова. Іспанська мова. 2022. 72 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf> (дата звернення 24.02.2023).
34. Ніколенко Л. О., Лесна С. М., Урсіна Н. М. Інтегрування іншомовної практики з різними видами діяльності. Досвід. *Англійська мова в початковій школі*. 2013. № 1. С. 28–30.
35. Німецька мова (5-й рік навчання) : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / С.І. Сотникова, Г. В. Гоголева. Харків : Вид-во «Ранок», 2017. 240 с.
36. Німецька мова (9-й рік навчання) : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / С. І. Сотникова, Г. В. Гоголева. Харків : Вид-во «Ранок», 2017. 256 с.
37. Німецька мова (6-й рік навчання, рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіт. / С. І. Сотникова, Г. В. Гоголева. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 208 с.
38. Німецька мова (10-й рік навчання, рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл.

- загальн. середн. освіт. / С. І. Сотникова, Г. В. Гоголева. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 208 с.
39. Німецька мова (7-й рік навчання, рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. загал. серед. освіти / С. І. Сотникова, Г. В. Гоголева. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 208 с.
40. Німецька мова (11-й рік навчання, рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. загал. серед. освіти / С. І. Сотникова, Г. В. Гоголева. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 208 с.
41. Пащенко І., Попова Т., Яновська А. Кожна пора року по своєму прекрасна: інтегрований урок з німецької мови, української літератури, географії рідного краю. 5-й клас. *Deutsch*. 2007. № 2 (106), januar. С. 14-19.
42. Пінчук Г. Г., Титар О. В. Інтеграція навчального процесу як чинник розвитку пізнавальної активності учнів. URL: <http://osvita.ua/school/lessons> (дата звернення 15.05.2023).
43. Приходько О. Стратегії літературознавчого аналізу художнього твору у процесі підготовки старшокласників до складання ЗНО: зб. наук. праць матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18 квітня 2018 р., м. Київ, Національний авіаційний університет / наук. ред. Н. П. Муранова. К. : НАУ, 2019, С. 138-141.
44. Проскура О.І. Інтегроване навчання як засіб формування інтегративного мислення учнів. URL: http://obolon9.ucoz.com/shkilne_zhittja/onlajn_konfer/2.pdf (дата звернення 15.05.2023).
45. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика : монографія. К. : Генеза, 2012. 224 с.
46. Рудичик О. М. Предметно-мовне інтегроване навчання як засіб підвищення мотивації до навчання. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2020. № 2. С. 116-121. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/punpu_2020_2_17 (дата звернення 20.05.2023).

- 47.Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. К. : Абрис, 1997. 416 с.
- 48.Саркісян Г. Б., Федорченко Л. І. Можливості інтегрованого уроку. *Педагогічна майстерня*. 2012. № 10. С. 20-26.
- 49.Саркісян Г. Б., Федорченко Л. И. Интегрированный урок как средство формирования ключевых компетенций. *Англійська мова та література*. 2012. № 27. С. 15-19.
- 50.Сніжко М. В., Жукова Л. В. Особливості викладання німецької мови як другої іноземної в середніх навчальних закладах. Київ : Ленвіт, 2009. 250 с.
- 51.Сокол О.С. Дидактизація художніх творів для уроку іноземної мови : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра; спец.: 6.020303. Суми : СумДУ, 2018. 41 с.
- 52.Тройницька С.Б. Використання міжпредметних зв'язків в навчально-виховному процесі сучасної школи. *Імідж сучасного педагога*. 2002. № 3. С. 43-47.
- 53.Усатенко Т.В. Інтеграція змісту освіти та навчання мови. *Українська мова та література в школі*. 1996. № 11. С. 6-9.
- 54.Фурсова, Л. Інтегровані уроки літератури. Тернопіль : Мандрівець, 2004. 78 с.
- 55.Чередник Л. А. Інтернет-література як феномен ххі століття URL: <http://reposit.nupr.edu.ua/handle/PoltNTU/3444> (дата звернення 20.10.2023).
- 56.Чорна В. Інтеграція уроків німецької мови та літератури Німеччини. *Deutsch*. 2007. № 5(109), mazz. С. 11-15.
- 57.Шило С.Б. Інтегровані технології як спосіб організації ефективного уроку у період воєнного стану. *Педагогічний вісник*. №1-2, 2022. С. 13-15.
- 58.Шилова Л. О., Пузанова Л. О. Шкільне життя (бінарний урок: англійська та німецька мови). *Англійська мова та література*. 2017. № 33. С. 23-33.
- 59.Шоловій М.-Т. І. Інтегроване навчання в початковій школі: теоретичний аспект. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 35. 2021. С. 186-189. DOI

<https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/35.37>

60. Bowen T., Marks J. Inside Teaching. Macmillan, 1994. pp. 27-30.
61. Brinker-Gabler G. Vom nationalen Kanon zur postnationalen Konstellation. In: Heydebrand 1998, S. 78-96.
62. Carter R., Long M. Teaching Literature. Longman, 1991. pp. 57-59.
63. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. CLIL: content and language integrated learning. Cambridge, UK : Cambridge University Press. European Network on Education. 2010. pp. 20-60.
64. Engelhardt S., Hageböck M. Literatur im Deutschunterricht. Christliche Verlagsgesellschaft Dillenburg, 2015. 316 S.
65. Enters S. Literarische Texte lesen lernen. Stuttgart : Klett, 1992. 96 S.
66. Esselbom K. Literaturdidaktik im Bereich Deutsch als Fremdsprache in der Bundesrepublik Deutschland. In; R.Ehnert/H. Schroeder (Hg): Das Fach Deutsch als Fremdsprache in den deutschsprachigen Laendem. Frankfurt/M u.a.: Lang, 2. Aufl, 1994. S. 267-297.
67. Hüberli. H. Mirijam. Du Freak. da bux. 2016. 60 S.
68. Kafka F. Brief an den Vater. Reclam : Stuttgart, 1995. 108 S.
69. Leubner M., Saupe A., Richter M. Literaturdidaktik. Berlin/Munich/Boston : De Gruyter, 2016.
70. Parabel (Deutsch) – So interpretierst du sie richtig. URL: <https://www.nachhilfe-team.net/lernen-leicht-gemacht/parabel/> (дата звернення: 20.08.2023).
71. Pelster Th. Lektüreschlüssel. Franz Kafka: Brief an den Vater / Das Urteil. Reclam : Stuttgart, 2008.
72. Steinmetz H. Kulturspezifische Lektueren. Interpretation und fremdkulturelle Interpretation literarischer Werke. In: Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache 17(1992), S. 384-401.